

Η Συνοδικότητα στο θεολογικό διάλογο

Ορθοδόξων-Ρωμαιοκαθολικών

Μητροπολίτης Πισιδίας Ιώβ

[CEMES, 12 Δεκεμβρίου 2023](#)

Το θέμα της σχέσης συνοδικότητας-πρωτείου μελετήθηκε από τη Διεθνή Μεικτή Επιτροπή για το Θεολογικό Διάλογο μεταξύ της Καθολικής και της Ορθόδοξης Εκκλησίας σε 3 Κείμενα:

2007 - Ραβέννα: «Εκκλησιολογικές και κανονικές συνέπειες της μυστηριακής φύσης της Εκκλησίας. Εκκλησιαστική Κοινωνία, Συνοδικότητα και Αυθεντία».

2016 - Chieti: «Συνοδικότητα και Πρωτείο κατά την πρώτη χιλιετία: Προς μια κοινή κατανόηση στην υπηρεσία της ενότητας της Εκκλησίας».

2023 - Αλεξάνδρεια: «Συνοδικότητα και Πρωτείο στη δεύτερη χιλιετία και σήμερα».

Θα παρουσιαστούν συνοπτικά οι κύριοι άξονες των τριών αυτών κειμένων μαζί με κάποιες γενικές επισημάνσεις.

2007 – Ραβέννα.

«Εκκλησιολογικές και κανονικές συνέπειες της μυστηριακής φύσεως της Εκκλησίας. Εκκλησιαστική Κοινωνία, Συνοδικότητα και Αυθεντία».

Ο όρος «συνοδικότητα» προέρχεται από τη λέξη «*σύννοδος*» και αναφέρεται σε μια συνάθροιση επισκόπων που έχουν ιδιαίτερη ευθύνη. Η έννοια της συνοδικότητας θεμελιώνεται στην Αγία Τριάδα, εκεί όπου υπάρχει μια *τάξη* μεταξύ των τριών προσώπων χωρίς καμία υποταγή κάποιου απ' αυτά στα άλλα δύο. Αυτό σημαίνει ότι κάθε μέλος του Σώματος του Χριστού έχει τη θέση και την ευθύνη που του αρμόζει στην ευχαριστιακή *κοινωνία*. Επιπλέον, υπάρχει μια *τάξη* μεταξύ των τοπικών Εκκλησιών, η οποία δεν συνεπάγεται καμία ανισότητα ως προς τον εκκλησιολογικό τους χαρακτήρα.

Η αυθεντία στην Εκκλησία βασίζεται στον όρο της Καινής Διαθήκης «*εξουσία*», ο οποίος δόθηκε από τον Ιησού Χριστό στους Αποστόλους μέσω του Αγίου Πνεύματος. Οι Απόστολοι μεταβίβασαν αυτή την εξουσία στους επισκόπους, στους διαδόχους τους και τελικά σε ολόκληρη την Εκκλησία.

Η άσκηση «εξουσίας» από τους αποστόλους και τους επισκόπους περιλαμβάνει τη διακήρυξη και τη διδασκαλία του Ευαγγελίου, τον αγιασμό μέσω των μυστηρίων, ιδιαίτερα της Θείας Ευχαριστίας, και την παροχή ποιμαντικής καθοδήγησης στους πιστούς.

Τοπικό επίπεδο

Η Θεία Ευχαριστία και η διακονία φέρνουν σε σύναξη εκείνους που έχουν λάβει το Πνεύμα του Χριστού στο Βάπτισμα σε μια αληθινή κοινότητα. Αυτή η κοινότητα ορίζεται από την πίστη, την προσευχή, την ιεραποστολή, την αδελφική αγάπη και την αμοιβαία βοήθεια. Μέσα σε αυτή την κοινότητα ασκείται όλη η εκκλησιαστική εξουσία, με την *κοινωνία* να είναι το πρότυπο για την άσκησή της.

Περιφερειακό επίπεδο

Η σημασία της διατήρησης της κοινωνίας με άλλες Εκκλησίες σημαίνει να μοιραζόμαστε την ίδια αποστολική πίστη και την ίδια βασική εκκλησιαστική δομή. Σημαίνει, επίσης, ότι αυτή η κοινωνία θα πρέπει να ξεκινήσει με τις γειτονικές Εκκλησίες που μοιράζονται την ίδια ιεραποστολική ευθύνη στην περιοχή.

Η κοινωνία μεταξύ των εκκλησιών εκφράζεται με τη χειροτονία επισκόπων. Η χειροτονία αυτή γίνεται σύμφωνα με την κανονική τάξη από τρεις ή περισσότερους επισκόπους ή από τουλάχιστον δύο επισκόπους που ενεργούν στο όνομα του επισκοπικού σώματος και του λαού του Θεού. Οι επίσκοποι οφείλουν να λαμβάνουν τη διακονία τους από το Άγιο Πνεύμα κατά αποστολική διαδοχή, δια της επίθεσης των χειρών. Όταν αυτό γίνεται σύμφωνα με τους κανόνες, εξασφαλίζεται η κοινωνία μεταξύ των Εκκλησιών στην αληθινή πίστη, τα μυστήρια και την εκκλησιαστική ζωή και διασφαλίζεται η ζωντανή κοινωνία εν χρόνω και τόπω.

Παγκόσμιο επίπεδο

Το κείμενο της Ραβέννας τονίζει τη σημασία της ενότητας στην Εκκλησία, η οποία είναι ποικιλόμορφη αλλά θεμελιωδώς ενωμένη. Ο επίσκοπος της Ρώμης διαδραματίζει ενεργό ρόλο στην οικοδόμηση της συναίνεσης (*consensus*), αλλά αυτό πρέπει να εξεταστεί στο πλαίσιο της συνοδικότητας. Το πρωτείο είναι μια καλά εδραιωμένη πρακτική, αλλά υπάρχουν διαφορές μεταξύ Ανατολής και Δύσης στην κατανόηση του τρόπου με τον οποίο πρέπει να ασκείται όπως και στα βιβλικά και θεολογικά του θεμέλια. Το κείμενο τονίζει τη σημασία της εξισορρόπησης του πρωτείου και της συνοδικότητας για τη διατήρηση της συνοχής και της ενότητας στην Εκκλησία.

Γενικά

Το κείμενο πραγματεύεται σημαντικά ζητήματα που πρέπει να μελετηθούν σχετικά με το ρόλο του επισκόπου Ρώμης στην κοινωνία όλων των Εκκλησιών. Υπογραμμίζει την ανάγκη κατανόησης και εφαρμογής των διδασκαλιών της Πρώτης και Β΄ Βατικανής Συνόδου για το παγκόσμιο πρωτείο υπό το φως των εκκλησιαστικών πρακτικών της πρώτης χιλιετίας. Το κείμενο τονίζει ότι η απάντηση σε αυτά τα ερωτήματα είναι ζωτικής σημασίας για την αποκατάσταση της πλήρους κοινωνίας μεταξύ των Εκκλησιών.

2016 – Κιέτι.

«Συνοδικότητα και Πρωτείο κατά την πρώτη χιλιετία: Προς μια κοινή κατανόηση στην υπηρεσία της ενότητας της Εκκλησίας».

Το κείμενο της Ραβέννας πραγματεύεται την έννοια της συνοδικότητας στην Εκκλησία, η οποία περιλαμβάνει την ενεργό συμμετοχή όλων των πιστών στη ζωή και την αποστολή της Εκκλησίας. Όπως έλεγε ο άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος: «Εκκλησία σημαίνει και σύναξη και σύνοδος». Αυτό αναφέρεται στη συνάθροιση επισκόπων που, καθοδηγούμενοι από το Άγιο Πνεύμα, δρουν από κοινού για την Εκκλησία. Ο όρος «εκκλησία», λοιπόν, περιλαμβάνει τόσο τη σύναξη όσο και τη σύνοδο.

Το κείμενο πραγματεύεται το πώς οι επίσκοποι έχουν αναγνωριστεί ως οι «πρώτου» στη συνοδική ζωή της Εκκλησίας σε διάφορα επίπεδα. Ο Ιησούς συνδέει αυτή τη θέση με την υπηρεσία, δηλώνοντας ότι όποιος θέλει να είναι πρώτος πρέπει να είναι ο τελευταίος και ο υπηρέτης όλων.

Η Τοπική Εκκλησία

Η Εκκλησία, της οποίας κεφαλή είναι ο Χριστός, είναι παρούσα στην ευχαριστιακή σύναξη μιας τοπικής εκκλησίας υπό τον επίσκοπό της. Στη λειτουργική σύναξη, ο επίσκοπος κάνει ορατή την παρουσία του Ιησού Χριστού. Κάθε τοπική εκκλησία τελεί σε κοινωνία με όλες τις άλλες τοπικές εκκλησίες που ομολογούν την αληθινή πίστη και τελούν την ίδια Ευχαριστία. Στη Θεία Ευχαριστία, ο προεστός και η κοινότητα είναι αλληλεξαρτώμενοι: η κοινότητα δεν μπορεί να τελήσει τη Θεία Ευχαριστία χωρίς προεστό και ο προεστός, με τη σειρά του, πρέπει να ενεργεί μαζί με την κοινότητα.

Η Περιφερειακή Κοινωνία των Εκκλησιών

Ο Αποστολικός Κανόνας 34 περιγράφει τη σχέση μεταξύ του πρώτου και των άλλων επισκόπων σε μια δεδομένη περιοχή. Ο Πρώτος αναγνωρίζεται ως επικεφαλής των επισκόπων και πρέπει να ζητείται η γνώμη του πριν από τη λήψη σημαντικών αποφάσεων. Κάθε επίσκοπος είναι υπεύθυνος μόνο για τη δική του επισκοπή και ο Πρώτος δεν μπορεί να λάβει αποφάσεις χωρίς συναίνεση από όλους τους επισκόπους. Αυτό το σύστημα εξασφαλίζει την αρμονία μεταξύ των επισκόπων και επιτρέπει τη δοξολογία του Θεού Πατέρα μέσω του Χριστού του Κυρίου εν Αγίω Πνεύματι.

Η Εκκλησία σε Παγκόσμιο Επίπεδο

Κατά τη διάρκεια του 4ου και 7ου αιώνα, η τάξη των πέντε πατριαρχικών εδρών αναγνωρίστηκε και επικυρώθηκε από τις Οικουμενικές Συνόδους. Η έδρα της Ρώμης κατέλαβε την πρώτη θέση, ακολουθούμενη από τις έδρες της Κωνσταντινούπολης, της Αλεξάνδρειας, της Αντιόχειας και της Ιερουσαλήμ, με αυτή τη σειρά, σύμφωνα με την κανονική παράδοση. Η έδρα της Ρώμης ασκούσε ένα πρωτείο τιμής.

Γενικά

Οι Εκκλησίες της Ανατολής και της Δύσης κατά τη διάρκεια της πρώτης χιλιετίας συνεργάστηκαν για να διατηρήσουν την αποστολική πίστη και τη διαδοχή των επισκόπων. Καθιέρωσαν επίσης συνοδικές δομές συνδεδεμένες με το πρωτείο και μοιράζονταν μια κοινή αντίληψη της εξουσίας ως μια υπηρεσία αγάπης. Παρά τις προκλήσεις, οι επίσκοποι στην Ανατολή και τη Δύση γνώριζαν ότι ανήκουν στην ίδια Εκκλησία.

2023 – Αλεξάνδρεια.

«Συνοδικότητα και πρωτείο κατά τη δεύτερη χιλιετία και σήμερα».

Από το 1054 στη Σύνοδο της Φλωρεντίας (1438-1439)

Η Λατινική Εκκλησία διοικούνταν από τους Πάπες με τη βοήθεια της Ρωμαϊκής συνόδου, η οποία αποτελείται από επισκόπους από τη ρωμαϊκή επαρχία και απ' όσους ήταν παρόντες στη Ρώμη. Η σύνοδος συνεδρίαζε δύο φορές το χρόνο και όλοι οι συμμετέχοντες ήταν ελεύθεροι να συζητήσουν οποιαδήποτε θέματα. Ο Πάπας

λάμβανε την τελική απόφαση ως πρωτεύων, αλλά δεν υπάρχει καμία απόδειξη ότι ο Πάπας δεσμευόταν από ψηφοφορίες ή πως ελάμβανε οποιαδήποτε τελική απόφαση αντίθετη με τη συμβουλή της συνόδου του.

Στην Ανατολή ίσχυε ο θεσμός της Ενδημούσας Συνόδου, όπου ο Πατριάρχης πραγματοποιούσε συναντήσεις με τους παρόντες επισκόπους. Αυτή η Σύνοδος αντιπροσώπευε μια «διαρκή» άσκηση της συνοδικότητας, όπου οι Πατριάρχες της Ανατολής και άλλοι επίσκοποι καλούνταν από τον Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως να λάβουν συνοδικές αποφάσεις.

Από τη Μεταρρύθμιση στον 18ο αιώνα

Κατά τη διάρκεια του 16ου και 18ου αιώνα, δύο σημαντικές εξελίξεις επηρέασαν τη σχέση μεταξύ συνοδικότητας και πρωτείου. Η άνοδος του Προτεσταντισμού είχε ως αποτέλεσμα επαφές με την Ανατολή και ελπίδες για ενότητα, τουλάχιστον κατά την προκαταρκτική φάση της, αν και δίχασε περαιτέρω τη Δύση. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η συνοδικότητα συνέχισε να ασκείται στην Ανατολή και οι αποφάσεις αρκετών συνόδων που πραγματοποιήθηκαν εκείνη την εποχή τόνισαν τα ζητήματα που χώριζαν τους Ρωμαιοκαθολικούς, τους Ορθόδοξους και τους Προτεστάντες. Οι Ορθόδοξοι βίωσαν το φαινόμενο των ενώσεων ως μια αιτία περαιτέρω διαιρέσεων στην Ανατολή, ως μια πληγή και ως μια μορφή προσηλυτισμού.

Στα τέλη του 16ου αιώνα, συγγραφείς τόσο από την ανατολική όσο και από τη δυτική Εκκλησία έγραψαν για το θέμα της παπικής υπεροχής. Αργότερα, το ζήτημα του παπικού πρωτείου αμφισβητήθηκε σε ανατολικές συνοδικές αποφάσεις, σε ομολογίες πίστης, και σε κανονικά σχόλια.

Εξελίξεις κατά το 19ο αιώνα

Το 1848, ο Πάπας Πίος Θ΄ έγραψε μια επιστολή τονίζοντας την ανώτατη εξουσία του Ρωμαίου Ποντίφικα, προτρέποντας τους Ορθόδοξους να επιστρέψουν σε κοινωνία με την έδρα του Πέτρου. Οι ορθόδοξοι πατριάρχες Κωνσταντινουπόλεως, Αλεξανδρείας, Αντιοχείας και Ιεροσολύμων απάντησαν με δική τους εγκύκλιο, επιχειρηματολογώντας κατά της παπικής υπεροχής.

Το κείμενο της Αλεξανδρείας αναφέρει ότι το Οικουμενικό Πατριαρχείο χορήγησε *Τόμους* αυτοκεφαλίας στις Εκκλησίες της Ελλάδας, της Σερβίας και της Ρουμανίας, για να διατηρήσει την ευχαριστιακή ενότητα της Εκκλησίας στα Βαλκάνια. Αυτό έγινε σύμφωνα με την κανονική παράδοση και έκτοτε νέες Εκκλησίες συμπεριλήφθηκαν στα δίπτυχα.

Η Α΄ σύνοδος του Βατικανού εδραίωσε την πεποίθηση ότι η παγκόσμια Εκκλησία ήταν πιο σημαντική από τις τοπικές Εκκλησίες και είχε μια δική της δομή *πάνω* από αυτές. Ο πάπας δεν ήταν μόνο ο επίσκοπος της τοπικής Εκκλησίας της Ρώμης, αλλά και ο ηγέτης ολόκληρης της Εκκλησίας. Ο πάπας είχε δικαιοδοσία σε ολόκληρη την Εκκλησία, ενώ οι επίσκοποι είχαν δικαιοδοσία στις δικές τους εκκλησίες.

20ός-21ος αιώνας: Ανανέωση και επαναπροσέγγιση

Το κείμενο μιλά εδώ για την έννοια της *sobornost*, που αναπτύχθηκε από μια ομάδα Ορθόδοξων στοχαστών στη Ρωσία, γνωστών ως «Σλαβόφιλοι». Η ιδέα αυτή αναπτύχθηκε ως απάντηση στην κρατικά ελεγχόμενη Σύνοδο που ιδρύθηκε από τον

Τσάρο Πέτρο Α΄ το 1721. Ο όρος *sobornost'* προέρχεται από την σλαβονική λέξη «sobor», που σημαίνει εκκλησιαστική συνάθροιση, συνέλευση ή σύνοδος.

Η έννοια της *sobornost* αναφέρεται στην εγγενή ποιότητα ολόκληρης της Εκκλησίας, η οποία περιλαμβάνει τη συμμετοχή όλων των βαπτισμένων ατόμων στην καθολικότητά της. Η Σύνοδος της Μόσχας (1917-1918) ήταν ένα παράδειγμα *sobornost* στην πράξη, όπου όλες οι συνιστώσες της Εκκλησίας συμμετείχαν στις διαδικασίες προετοιμασίας, σύνθεσης και λήψης αποφάσεων.

Η έννοια της *sobornost* είχε σημαντική επίδραση στην εκκλησιολογία τόσο στην Ορθόδοξη όσο και στη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία. Εκτιμήθηκε για τη συνοδική κατανόηση της Εκκλησίας ως *κοινωνίας*, παρά την κριτική ότι επηρεάζεται υπερβολικά από ένα κολεκτιβιστικό ιδεώδες και δεν δίνει την κατάλληλη αναγνώριση στην ιεραρχία της Εκκλησίας.

Η Σχολή του Τυβίγγης εισήγαγε τον 19ο αιώνα την ιδέα της Εκκλησίας ως *κοινωνίας*, ανατρέχοντας στην πατερική παράδοση. Η ζωή της Εκκλησίας έρχεται άνωθεν και είναι εικόνα της Αγίας Τριάδος με τη χάρη του Αγίου Πνεύματος. Αυτό αποτέλεσε μια σημαντική βάση για εκκλησιολογικό στοχασμό του 20ου αιώνα.

Το κείμενο της Αλεξάνδρειας περιγράφει την κοινωνία της Εκκλησίας ως ενιαία και ποικιλόμορφη, παρόμοια με την Αγία Τριάδα. Κάθε μέλος της Εκκλησίας είναι προικισμένο από το Πνεύμα προς όφελος του σώματος και η αγάπη φέρνει μαζί όλα τα μέλη. Η κοινωνία των αγίων έρχεται μέσω της κοινωνίας στα τίμια δώρα.

Η έννοια της μίας Εκκλησίας διαμορφώνεται από μια κοινωνία τοπικών εκκλησιών όπου η παγκόσμια Εκκλησία είναι παρούσα σε καθεμία από αυτές. Αυτό δημιουργεί έναν δεσμό μεταξύ των τοπικών εκκλησιών και μεταξύ της τοπικής και της παγκόσμιας Εκκλησίας.

Το κείμενο πραγματεύεται επιπλέον τη σημασία της ευχαριστιακής θυσίας, η οποία θεωρείται το θεμέλιο της χριστιανικής ζωής. Υπογραμμίζει τη σημασία των τοπικών Εκκλησιών και των επισκόπων τους, οι οποίοι είναι υπεύθυνοι για την επίβλεψη των μυστηρίων και την ανάπτυξη της Εκκλησίας. Η Αγία και Μεγάλη Σύνοδος της Ορθόδοξου Εκκλησίας (2016) επιβεβαίωσε την άρρηκτη σχέση μεταξύ του μυστηρίου της εν Χριστώ θείας Οικονομίας, του μυστηρίου της Εκκλησίας και της μυστηριακής ζωής της Εκκλησίας με την ενέργεια του Αγίου Πνεύματος. Η Σύνοδος τόνισε επίσης ότι κάθε τοπική Εκκλησία που τελεί τη θεία Ευχαριστία αντιπροσωπεύει τη Μία, Αγία, Καθολική και Αποστολική Εκκλησία.

Γενικά

Το κείμενο της Αλεξάνδρειας συζητά τη νέα αντίληψη της Β΄ Βατικανής Συνόδου για την Εκκλησία ως κοινωνία και την αυξανόμενη προσπάθεια να ενθαρρυνθεί η συνοδικότητα σε όλα τα επίπεδα της Καθολικής Εκκλησίας. Υπογραμμίζει επίσης την προθυμία να διακριθεί ο ρόλος του Πάπα εντός της Λατινικής Εκκλησίας από την υπηρεσία του για όλες τις Εκκλησίες, γεγονός που δημιουργεί νέες ευκαιρίες για το μέλλον. Επιπρόσθετα, το κείμενο αναφέρει ότι η Ορθόδοξη Εκκλησία ασκεί συνοδικότητα και πρωτείο με τη διεξαγωγή αγίων και μεγάλων συνόδων σε πανορθόδοξο επίπεδο, συμφώνως με την κανονική παράδοση.

Η ενότητα της Εκκλησίας σε διάφορα επίπεδα είναι σημαντική και η αρχή της συνοδικότητας και του πρωτείου διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο σε αυτήν. Η αρχή παραμένει η ίδια, αλλά η εφαρμογή της μπορεί να διαφέρει ανάλογα με το ιστορικό

πλαίσιο. Η πρώτη χιλιετία μπορεί να παράσχει πολύτιμη καθοδήγηση σχετικά με τον τρόπο εφαρμογής αυτής της αρχής, αλλά είναι απαραίτητο να βρεθεί ένας νέος και κατάλληλος τρόπος εφαρμογής της ίδιας αρχής διακυβέρνησης σε νέες καταστάσεις.

Η αρχή της συνοδικότητας πρέπει να εφαρμόζεται για να ανταποκρίνεται στις ανάγκες και τις απαιτήσεις της Εκκλησίας στην εποχή μας. Αναγνωρίζεται ότι τόσο οι Ορθόδοξοι όσο και οι Ρωμαιοκαθολικοί έχουν δεσμευτεί να βρουν τρόπους για να ξεπεραστεί η αποξένωση και ο διαχωρισμός που συνέβη κατά τη διάρκεια της δεύτερης χιλιετίας. Αναφέρεται επίσης η προσευχή του Κυρίου για ενότητα μεταξύ των μαθητών του.

Αφού εξέτασε από κοινού την ιστορία της δεύτερης χιλιετίας, η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι μια κοινή κατανόηση των πηγών μπορεί να εμπνεύσει την πρακτική της συνοδικότητας και του πρωτείου στο μέλλον. Η Επιτροπή πιστεύει ότι, ως χριστιανοί, έχουμε το καθήκον να αγωνιζόμαστε για την ενότητα στην πίστη και τη ζωή, ακολουθώντας την εντολή του Κυρίου μας να αγαπάμε ο ένας τον άλλον όπως μας αγάπησε Εκείνος.